

Література:

1. Шакарян М.С. Понятие субъектов советского гражданского процессуального права и правоотношения и их классификация/ М.С. Шакарян // Lex Russica. — 2004. — №1. — С. 32-37
2. Денисов И.С. институт обеспечения иска в российском гражданском и арбитражном процессе: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.15/ И.С. Денисов. — Спб., — 2006. — 176 с.
3. Ярков В.В. Понятие и значение обеспечительных мер в арбитражном процессе/ В.В. Ярков //Современная доктрина гражданского, арбитражного процесса и исполнительного производства. Теория и практика: [сб. науч. ст.]. — Краснодар; Спб., 2004. — С. 148-153
4. Іванюта Н.В. Забезпечення позову в господарському судочинстві: монографія/ Н.В. Іванюта. — Донецьк: Юго-Восток, 2013.- С. 100. 158с.
5. Беліков О. Забезпечення позову в цивільному судочинстві [Електронний ресурс] / Беліков О. — Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2610>.
6. Захарова Е.С. Обеспечение иска в гражданском процессе Украины и России: сравнительно правовой анализ / Захарова Е.С. // Научные труды. Российская академия юридических наук. — Вып. 14 в 2 т. Т.2. — М. : ООО «Издательство Юрист», 2014. — С. 440.
7. Треушников М.К. гражданский процесс / М.К. Треушников. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Городец, 2007. — 784 с.
8. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // відомості Верховної Ради України. — 2004, № 40-42. — Ст. 492 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
9. Цивільний процес України: Навчальний посібник для підготовки до іспиту/ видання друге, доповнене і перероблене/ Погрібний С.О., Гонгало Р.Ф., Волкова Н.В. та ін. — Х. : Одісей, 2011. — 200 с.
10. Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс // М.Й. Штефан [Електронний ресурс] — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. — 622 с. — Режим доступу: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/688/8/>

Дрогозюк К.Б.

*аспірант кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ ТА ФРАНЦІЇ

Розгляд та вирішення цивільної справи є неможливими без складної і багатогранної діяльності суду та осіб, що приймають участь у справі, за поданням, збиранню, дослідженню і оцінці доказів. Норми, присвячені різним етапам доказової діяльності, займають важливе місце у процесуальному законодавстві.

Питанню доказування в цивільному процесі приділяли увагу багато видатних вітчизняних процесуалістів. Їстотний внесок у вивчення цієї складної проблематиці, зокрема, внесли такі вчені, як М.Й. Штефан, М.К. Треушніков, Г.Л. Осокіна, В. В. Ярков, В.Д. Андрійцо, Т.М. Кучер, С.Я. Фурса, Т.В. Цюра, В.В. Молчанов, І. В. Решетнікова, Е. В. Васьковскій, А.Ф. Клейман, К. І. Малишев, А. С. Штефан, М. С. Юдельсон, А.Т.Боннер, Р. Ф. Гонгало, В. О. Ермолаєва, І. В. Андронов та інші.

Такий вчений, як С. В. Курильов, по суті, заклав основи сучасної теорії судових доказів. Його захищена в 1953 р. і видана в 1956 р у вигляді монографії кандидатська дисертація формально була присвячена виключно поясненням сторін як доказу в цивільному процесі. Однак, насправді у зазначеній роботі С.В. Курильов заклав основи сучасної теорії судових доказів [5, с.11].

До нього доведення судове чи процесуальне змішували з доведенням логічним або розумовою діяльністю, яка відбувається у головах суддів. За С. В. Курилевым процес встановлення істини складався з двох істотно відмінних один від одного за характером і юридичними наслідками діяльності: процесуального доказування та оцінки доказів. При цьому оцінка доказів не впливає на доведення, а пронизує доведення [5, с. 13].

Загальні норми щодо доказів мають процесуальний характер і містяться в гл. 5 ЦПК України. Однак цивільне процесуальне законодавство не містить визначення судового доказування. Доведення пронизує весь цивільний процес: на кожній стадії процесу, в кожному виді процесу, при реалізації будь-якого процесуального інституту присутній доказування в тому чи іншому обсязі.

Щодо французького законодавства, норми про докази містяться в правових актах як матеріального, так і процесуального законодавства. Насамперед це Цивільний кодекс Франції, в якому доказам присвячені ст. 1315-1369 глави VI розділу III. Дана глава носить назву «*De la preuve des obligations et de celle du paiement*» («Про доказових зобов'язання і платежу») і містить норми, присвячені окремим засобам доведення: письмовим доказам, показанням свідків, презумпції, зізнанням і присязі.

Крім того, норми про докази містяться в Комерційному кодексі, яким встановлено спеціальні правила доказування при здійсненні підприємницької діяльності, у тому числі при розгляді судами спорів, що виникають з підприємницьких правовідносин [8, с.126].

Судове доказування здійснюється з метою з'ясування дійсних обставин справи, прав і обов'язків сторін, тобто, встановлення

істини у справі. Термін «істина» повинен використовуватися для того, щоб суд чітко уявляв свою основну задачу — відділення істинних доказів від хибних, прийняття правдивих доводів суб'єктів доказування і ухвалення на їх основі і на основі закону рішення у справі. Різниця між істиною у філософії та процесуальною істиною в тому, що про останню недостатньо дізнатися, зрозуміти, виявити — в процесі істина встановлена, якщо доказана [6].

Згідно з І. В. Решетніковою, доказування — це приведення фактів, доводів, що підтверджують щось, і умовивід, шляхом якого виводиться нове положення на основі вивченого [7, с.24].

Процес доказування специфічний тим, що це завжди діяльність багатьох людей з приводу одного і того ж предмета доказування. Дослідження доказів, коли їх джерелом виступають сторони, треті особи, свідки, експерти, вимагає знання психології поведінки та психології спілкування, особливостей процесів сприйняття, запам'ятовування, відтворення інформації. Психологія допомагає правильно оцінити вчинки людей, їх поведінку і налагодити контакт з допитуваним. Отже, комплексність доказування означає сплетіння процесуальної діяльності, законів пізнання, логіки та психології [7, с.29].

У Цивільному процесуальному кодексі Франції в розділі сьомому «Судова адміністрація доказів» закріплені правила доведення і окремі види доказів: 1) пояснення сторін і третіх осіб (*la comparution personnelle des parties: les declarations tiers*); 2) письмові свідчення сторін і свідків (*les attestations*); 3) показання свідків (*les prevue testimoniale*); 4) участь спеціаліста в трьох формах — огляд (*les constatations*); консультація (*la consultation*); експертиза (*l'expertise*); 5) письмові докази (*les preuves litterales*); 6) присяга (*le serment judiciaire*) [8, с. 129].

Потрібно зазначити, що суд позбавлений можливості критично оцінювати такі докази, як зізнання та присягу, оскільки неможливо з достовірністю встановити, чи діють сторони сумлінно або навмисно перекручують факти.

На відміну від українського, у цивільному процесі Франції такий вид доказів, як речові, законодавчо не закріплений. Французьке законодавство розглядає як засіб доведення огляд на місці. Але судова практика доповнила його ще і можливістю подання дійсних доказів для їх огляду в суді. Найчастіше в судовій практиці об'єктом огляду на місці є нерухоме майно.

Легального визначення поняття доказів у французьких законах немає. Однак французька доктрина під доказами розуміє відомості

про факти, які діляться на юридичні факти і юридичні акти. Під юридичними фактами розуміються події, матеріальні факти, які неможливо фіксувати у встановлених законом формах, тому не існує обмеження у допустимості засобів доказування. Під юридичними актами розуміються дії, акти волі, волевиявлення суб'єктів правовідносин. Для їх підтвердження суд допускає тільки засоби доказування, прямо зазначені в законі.

Судове доказування являє собою складну логіко-правову діяльність, суб'єктами якої виступає суд, особи, що приймають участь у справі, та їх представники. Як вірно підмітила А.С. Штефан, доказування є різновидом судового пізнання, яке поєднує розумову і процесуальну діяльність його суб'єктів, яка має чітку законодавчу регламентацію у нормах процесуального та матеріального права. Ця діяльність спрямована на досягнення судом вірного знання щодо фактичних обставин виникнення, зміни та припинення правовідносин. Вона здійснюється за допомогою доказів у визначеній законом процесуальній формі шляхом утвердження осіб, що приймають участь у справі, про факти, вказівки на докази, подання їх суду, надання судом сприяння в збиранні доказів, ретельного дослідження доказів судом при активній співпраці з особами, що приймають участь у справі, та правильної їх оцінки.

Проведене дослідження дозволяє встановити, що в умовах сьогодення, неоднозначна оцінка змісту, особливостей і суб'єктного складу судового доказування у сучасній науці цивільного процесуального права викликає потребу у ґрунтовному дослідженні не тільки вітчизняного, але і зарубіжного досвіду стосовно цієї проблеми.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р.// Відомості Верховної Ради України . — 2004. — № 40-42. — ст.. 492
2. Цивільний кодекс України Закон України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40. — Ст. 356.
3. Цивільний процес України: підручник / За заг. ред. д.ю.н., проф Р.М. Мінченко — Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС; 2014.- 720 с.
4. Молчанов В. В. Основы теории доказательств в гражданском процессуальном праве : учебное пособие/ В. В. Молчанов . — М. : ИКД «Зерцало-М», 2015. — 360 с.
5. Боннер А. Т. Традиционные и нетрадиционные средства доказывания в гражданском и арбитражном процессе: монография . — Москва. : Проспект, 2015.- 616 с.
6. Штефан А. С. Поняття судового доказування у цивільному процесі /А. С. Штефан // Часопис Академії адвокатури України. — 2015.- Т. 8, № 1. — С. 64-72. — Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Chaa_u_2015_8_1_10.pdf

7. Решетникова, И. В. Доказывание в гражданском процессе : учебно-практическое пособие для бакалавриата и магистратуры / И. В. Решетникова. — 4-е изд., перераб. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2015. — 510 с.
8. Гражданский процесс зарубежных стран : учебное пособие / [С.А. Алехина и др.] ; под ред. А.Г. Давтян . — Москва : Проспект, 2011. — 480
9. Справочник по доказыванию в гражданском судопроизводстве / Под ред. И. В. Решетниковой. 5-е изд., доп и перераб. — М.: Норма : ИНФРА-М, 2015. — 496 с.

Заботін В. В.

*аспірант кафедри цивільного процесу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

ПРИВАТНІ ЮРИДИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ ОТРИМАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Конституцією України закріплено, що кожен має право на правову допомогу, яка у випадках, передбачених законом, надається безоплатно (ч.1 ст. 59). На рівні галузевого законодавства це конституційне положення знайшло своє закріплення у ст. 12 Цивільного процесуального кодексу України від 18.03.2004 № 1618-IV (надалі — ЦПК України), відповідно до якої особа, яка бере участь у справі, має право на вказану допомогу, в тому числі, й на безоплатну. Остання надається відповідно до закону, що регулює порядок її надання. Таким законодавчим актом є Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI (надалі — ЗУ «Про БПД»).

Згідно з п. 1, 2, 8, 10, 11 ч. 1 та ч. 2 ст. 14 ЗУ «Про БПД» встановлено, що право на безоплатну вторинну правову допомогу мають наступні категорії осіб: 1) особи, які перебувають під юрисдикцією України, якщо середньомісячний сукупний дохід їхньої сім'ї нижчий суми прожиткового мінімуму, розрахованого та затвердженого відповідно до Закону України «Про прожитковий мінімум» для осіб, які належать до основних соціальних і демографічних груп населення, інваліди, які отримують пенсію або допомогу, що призначається замість пенсії, у розмірі менше двох прожиткових мінімумів для непрацездатних осіб; 2) діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, безпритульні діти;